

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В. М. КОРЕЦЬКОГО**

РИБАК ІРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 321.02(477):32.019.51

**ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-МАНІПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ПРОЦЕС ЛЕГІТИМАЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ**

23.00.02 – політичні інститути та процеси

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі суспільних наук Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК».

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
Картунов Олексій Васильович,
Вищий навчальний заклад
«Університет економіки та права «КРОК»,
завідувач кафедри суспільних наук

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Зеленько Галина Іванівна,
Інститут політичних і етнонаціональних досліджень
імені І. Ф. Кураса НАН України,
провідний науковий співробітник

кандидат політичних наук, доцент
Набруско Віктор Іванович,
Інститут журналістики
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
доцент кафедри телебачення та радіомовлення

Захист відбудеться 28 березня 2016 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.01 в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Інституту держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

Автореферат розісланий 29 лютого 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат політичних наук

М. Д. Ходаківський

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Легітимаційні процеси в умовах сучасності онтологічно спрямовані на максимальне подолання дисбалансу між політичною владою та громадянським суспільством, в першу чергу, шляхом їх постійної інформаційно-комунікативної взаємодії. Проте у вимірі вітчизняної реальності точки дотику глобальних трендів розвитку відкритого інформаційного суспільства з все ще несформованим громадянським суспільним простором, його слабким демократизмом і низькою транспарентністю політичних структур, спотворюють вихідний зміст політичних засад новітньої доби, формують перманентні загострення та приводять до асинхронності в становленні ефективної структури політикуму України. Дисертаційне дослідження актуалізує вищезначені тенденції в рамках наукового дискурсу та має на меті показати, що вітчизняна владна еліта забезпечувала легітимність тільки крізь призму медійної комунікації, формуючи інформаційно-маніпулятивними технологіями політичну ефективність в очах суспільства. Це давало швидкий результат на виборах, але повністю унеможлиблювало становлення інститутів і традицій демократичного врядування, засад верховенства права та закону, прозорості політичного процесу та реальної конструктивної політичної участі всього українського суспільства у виробленні дієвої моделі демократичної політичної влади.

Проблематика дисертаційного дослідження має міждисциплінарний, поліпарадигмальний характер. Теоретико-методологічну основу дослідження склали праці видатних зарубіжних та вітчизняних вчених, які, з одного боку, концептуалізують вихідні засади політичної легітимності, а також легітимаційних/делегітимаційних практик, а з іншого – визначають важливі новаційні дослідницькі вектори для їх переосмислення на сучасному етапі з точки зору визначального впливу інформації, мас-медійних технологій, інтеграції маніпулятивних практик. Це, зокрема, західні дослідники: Д. Бітхем, Дж. Блумлер, П. Бурдье, Д. Бурстін, Т.А. ван Дейк, М. Вебер, Б. Джілі, М. Доган, Д. Істон, М. Кастельс, Ж.-Л. Кермонн, Ж.-М. Куако, Т. Кун, Г. Лассвелл, Дж. Ліз-Маршмент, Л. Лі Кейд, У. Ліппман, С.М. Ліпсет, Г. Лебон, Н. Луман, Г. Мазолєні, Б. Макнейр, С. Московічі, Е. Ноель-Нойман, П. Розанвалон, Г. Тард, Е. Тоффлер, Ю. Хабермас, Ж.-Л. Шабо та ін. Серед російських дослідників: О. Алексєєв, В. Ачкасов, Є. Борзунова, А. Бухарбаєва, О. Вертешин, Д. Гавра, А.-Н. Дібіров, Є. Доценко, К. Завершинський, С. Єлісеєв, С. Кара-Мурза, П. Кармак, С. Ланцов, М. Пономарьов, Є. Реутов, О. Скіперських, О. Соловійов, А. Уфімцев, С. Чумікова, О. Шабров та ін. Вагомий доробок у вимірах даного дослідження належить вітчизняній політичній науці. Це, зокрема: В. Андрущенко, О. Бабкіна, Є. Бистрицький, В. Бебик, І. Бенцал, А. Бобрук, О. Бойко, О. Висоцький, О. Волянчук, В. Волинець, К. Вороніна, В. Горбатенко, М. Головатий, О. Гуляєв, О. Дащаківська, І. Демішева, С. Демченко, М. Дем'яненко, О. Дергачов, Г. Зеленько, О. Зернецька, В. Іванов, Ю. Калюжна, М. Кармазіна, О. Картунов, І. Кресіна, А. Колодій, О. Кокорська, Н. Костенко, Л. Кочубей, В. Кривошеїн, Т. Кузьменко, С. Кузнєцов, І. Курас, Ю. Левенець, Є. Макаренко, С. Макеєв, П. Манжола, О. Маруховський, М. Михальченко, А. Міщенко, В. Набруско, Л. Нагорна, М. Ожеван, П. Олещук, В. Полохало,

В. Полянська, Г. Почепцов, І. Рейтерович, М. Розумний, О. Романюк, Н. Ротар, Ф. Рудич, С. Рябов, Н. Хома, О. Цокур, Ю. Шайгородський, Ю. Шведа, О. Шерман, Є. Юрійчук, Д. Яковлев та ін. Проте, не дивлячись на наявність такої значної кількості фундаментальних досліджень, у політичній науці все ще відсутні окремі, спеціальні розвідки, що конкретизують та концептуалізують фундаментальну взаємозалежність та кореляцію мас-медійної інформації, впроваджуваних інформаційно-маніпулятивних технологій та процесів легітимації/делегітимації політичної влади, насамперед, у вимірах вітчизняного політикуму. Це, в свою чергу, актуалізує об'єкт та предмет, мету і завдання даного дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано в рамках науково-дослідної теми ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» «Проблеми розвитку інформаційного суспільства: економічні, управлінські, правові, міжнародні, гуманітарні та технологічні аспекти» (номер державної реєстрації в УкрІНТЕІ 0109U005026). Тема дисертації затверджена Вченою радою Університету (протокол № 5 від 29 березня 2007 року).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає в комплексному політологічному аналізі впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на процес легітимації політичної влади в Україні. З огляду на поставлену мету визначено наступні дослідницькі **завдання**:

- розкрити ключові засади дослідження впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на процес політичної легітимації в Україні;
- визначити сутність основних понять та категорій теми дисертаційного дослідження;
- концептуалізувати сутність інформаційно-маніпулятивних технологій як унікального різновиду технологій сучасного політичного маніпулювання, що трансформують легітимаційні та делегітимаційні практики в Україні;
- розкрити місце мас-медійних технологій як вагомих чинників динамічної медіатизації процесів легітимації та делегітимації політичної влади в Україні;
- визначити сутність та характер впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на процеси легітимації та делегітимації політичної влади в Україні та проаналізувати ключові тренди їх трансформації в рамках аналізу вітчизняного електорального та позаелекторального політичного циклу;
- показати взаємозалежності/кореляції між застосовуваними інформаційно-маніпулятивними технологіями та сприйняттям політичної дійсності громадянами, їх політичною поведінкою, електоральними результатами, специфікою політичної ситуації;
- проаналізувати місце політичного рекламування в процесі легітимації та делегітимації політичної влади в Україні як різновиду інформаційно-маніпулятивних технологій електорального політичного циклу;
- виявити і охарактеризувати загальне/спільне та особливе/специфічне, що притаманне інформаційно-маніпулятивним технологіям/технікам легітимації та делегітимації політичної влади/режимів/систем;
- розробити практичні рекомендації щодо впровадження професійних етичних кодексів інформаційно-політичної діяльності вітчизняних медіа, політичних

консультантів, владних інститутів та політичних діячів – потенційних учасників формування дискурсивного простору легітимації та делегітимації політичної влади в Україні, виходячи із засад політичної транспарентності, толерантності, визнання плюралізму думок, суспільної взаємоповаги та демократизму.

Об'єкт дисертаційного дослідження – процес легітимації політичної влади в Україні.

Предмет дослідження – вплив інформаційно-маніпулятивних технологій на процес легітимації політичної влади в Україні.

Методологія та методи дослідження. Вирішення поставлених завдань обумовило визначення пріоритетних методологічних засад дослідження, які включають дві головні лінії теоретико-концептуального обґрунтування. Перша – це визначення висхідних ідей, теоретичних основ, концепцій та підходів, що мають ключове значення для здійснення дослідницької діяльності. Друга лінія – виокремлення шляхів (методів) наукового пошуку. В першому випадку – впроваджено поліпарадигмальний підхід як базову методологічну засаду та виокремлено висхідні методологічні принципи (парадигми). В другому – виокремлено методи наукового пошуку, а саме: філософські (філософський, діалектичний); загальнонаукові методи (логічний, історичний, цивілізаційний, інформаційно-технологічний, проблемно-хронологічний, компаративний, емпірико-аналітичний, системний, структурно-функціональний, об'єктивності, критично-конструктивний, метод аналізу конкретного випадку, контент-аналіз, інтенс-аналіз, метод теоретичного моделювання, класифікації, типологізації); спеціальні наукові методи (політологічний, порівняльно-політологічний, інституційний, мережевий, аксіологічний, дискурсивний) та ін.

Зокрема, філософські методи дозволили осмислити легітимаційні/делегітимаційні практики у вимірах висхідних засад їх онтологічної сутності та водночас крізь призму аналізу багатоманітності діалектичних суперечностей їх розвитку на сучасному етапі в Україні та у світі. Такі загальнонаукові методи дослідження, як: логічний, історичний, цивілізаційний, інформаційно-технологічний, проблемно-хронологічний, компаративний, емпірико-аналітичний, системний, структурно-функціональний, – сприяли пізнанню ключових вимірів проблематики в розвитку та в конкретно-історичних часових вимірах, з урахуванням закономірностей та суперечностей формування цивілізаційної епохи інформаційного суспільства, шляхом залучення та порівняльного аналізу емпіричних даних, формування комплексної структури дослідницької системи координат, що знайшло відображення в реалізованій програмі дослідження. З метою забезпечення об'єктивного аналізу, а також належного визнання значного вкладу багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців в актуалізації, дослідженні вимірів легітимаційних/делегітимаційних практик, легітимності політичної влади залучено критично-конструктивний, поліпарадигмальний підходи. Вагоме місце в процесі дослідження та формуванні його результатів мала систематизація емпіричних даних, зокрема послідовний відбір та аналіз мас-медійної інформації, медійних політичних текстів, інформаційно-маніпулятивних технологій/стратегій публічних політичних репрезентацій суб'єктами політики явних та прихованих інтересів, ідей, цілей на рівні політичного

дискурсу, аналіз їх жанрово-тематичної і смислової спрямованості, дискурсної та стилістичної структури. Чільне місце відведено систематизації та аналізу досвіду вітчизняних стратегій політичного рекламування, вивченню результатів соціологічних досліджень, статистичних даних, експертних точок зору, а також систематичному моніторингу політичних подій з метою якомога об'єктивнішого та виваженішого аналізу. Спеціальні наукові методи дозволили: 1) здійснити аналіз та концептуалізувати сутність ключових категорій дослідження як політичних явищ та дати їм політологічне визначення; 2) в межах поліпарадигмального підходу виокремити концептуальні ідеї, що стосуються пізнання категорій дослідження; 3) здійснити осмислення досліджуваної проблематики на основі постійного співставлення дійсних вітчизняних легітимаційних/делегітимаційних практик із онтологічними політичними цінностями; 4) створити дієву аналітичну модель пізнання впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на процеси політичної легітимації/делегітимації крізь призму концептуалізації понять «легітимаційна система»/«делегітимаційна система». Ці концепти стали ефективним способом теоретичного моделювання та аналізу сутності інформаційно-комунікативного і дискурсивного просторів політичної легітимації/делегітимації, що конструюються відповідними інформаційно-маніпулятивними технологіями.

Наукова новизна одержаних результатів зумовлена вибором теми дисертаційного дослідження, постановкою дослідницьких мети та завдань, а також проблематикою, яка досі не мала комплексного осмислення та концептуалізації. Дисертація є однією із перших спроб системного дослідження трансформації вітчизняних практик легітимації/делегітимації політичної влади під впливом мас-медіа, інформаційно-маніпулятивних технологій. У межах дослідження одержано результати, які мають новизну та конкретизуються у вимірі наступних положень:

Уперше:

– запропоновано авторське розуміння сутності вітчизняних легітимаційних та делегітимаційних практик, що трансформуються під впливом впроваджуваних інформаційно-маніпулятивних технологій в унікальні інформаційно-маніпулятивні системи легітимації/делегітимації політичної влади (легітимаційна система/делегітимаційна система), проаналізовано етапи та ключові тенденції їх становлення;

– доведено, що складність політичного життя в Україні обумовлена постійною апробацією політичними суб'єктами різних легітимаційних/делегітимаційних систем, які ґрунтуються не на онтологічних засадах легітимації, а на легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологіях, постійна апробація яких зумовлює тенденцію перманентної нестабільності політичної легітимності в Україні, високий рівень ймовірності та гостроти її кризи. Цей тренд визначено як феномен «маятника легітимності» в Україні;

– виявлено, що інформаційні маніпулятивні практики інтегровані в контекст вітчизняних процесів політичної легітимації та делегітимації, оскільки забезпечують конструювання їх віртуального інформаційно-комунікативного простору для маніпулятивного впливу на політичну свідомість і, як наслідок, на політичну поведінку громадян. Особлива роль в цьому належить мас-медіа в Україні, що компенсують слабкість онтологічних основ легітимності та впроваджують певні

віртуальні підстави для нарощування легітимаційного потенціалу тих чи інших політичних гравців. Як наслідок, триває медіатизація процесів легітимації/делегітимації політичної влади в Україні, каталізатором якої є вітчизняна «медіакратія»;

– показано значний деструктивний вплив політичного рекламування як електоральної інформаційно-маніпулятивної технології на процеси легітимації/делегітимації політичної влади, оскільки політичне рекламування в Україні має деструктивну спрямованість на конфлікт, поглиблення політичного протистояння, дискредитацію опонентів шляхом поширення негативних політичних меседжів, маніпулювання його дискурсними одиницями, поширення загального політичного цинізму, що зумовлює формування поверхового, стереотипного та необ'єктивного сприйняття політичної реальності в країні.

Дістали подальшого розвитку:

– парадигмальний методологічний вимір дослідження новітніх феноменів легітимації/делегітимації політичної влади на основі інтеграції низки визначальних парадигм для їх пізнання;

– емпіричний вектор дослідження сучасних вимірів легітимації/делегітимації політичної влади в Україні, що ґрунтувався на ідентифікації, систематизації та аналізі впливу впроваджуваних легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій;

– концептуалізація тенденцій політичної медіатизації у вимірах вітчизняного політикуму як ключового вектору трансформації політичної легітимації/делегітимації в Україні внаслідок активного впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій.

Поглиблено:

– концептуальне розуміння технологій політичної легітимації та делегітимації, їх динамічної віртуалізації, медіатизації та символізації змісту;

– обґрунтування сутності політичних технологій в контексті аналізу феномену інформаційно-маніпулятивних технологій як їх унікальних різновидів;

– розуміння сучасних інформаційно-комунікативних вимірів політичного маніпулювання, в яких ключову роль відіграють мас-медіа, а також впроваджені інформаційно-маніпулятивні технології;

– уявлення про сутність феномену вітчизняної медіаполітичної системи у вимірах розкриття взаємозалежностей медіа та політикуму на рівні аналізу легітимаційних/делегітимаційних практик в Україні.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Теоретичні положення, аналітичні висновки, моделі дослідження, ідеї та рекомендації, систематизована емпірична база даних, її аналіз можуть слугувати матеріалом для подальшого розширення, поглиблення векторів пізнання досліджуваних феноменів та вдосконалення їх теоретико-методологічного та понятійно-категоріального осмислення. Матеріали дослідження можуть бути конкретизовані та використані на рівні окремих навчальних програм, посібників та підручників для вивчення спеціальних курсів та навчальних дисциплін у вищій школі, спеціалізованих курсів політичного консалтингу для вузького кола фахівців. Постановка теми та завдань

дослідження актуалізує необхідність систематичного моніторингу відповідних практик застосування легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій та їх вчасне публічне виявлення і обговорення. Дисертаційне дослідження спрямоване на підвищення рівня громадянської свідомості з метою ідентифікації інформаційно-маніпулятивних технологій, запобігання та обмеження їх поширення, а також спонукання вітчизняних політиків до усвідомлення політичної відповідальності за свої дії та забезпечення транспарентності політичного процесу в Україні.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки і пропозиції дисертації були апробовані на 12 наукових конференціях, зокрема: Міжнар. наук.-практ. конф. «Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества» (м. Одеса, 23-24 червня 2006 р.; тези опубліковано); Наук.-практ. конф. аспірантів та студ. ф-ту міжнар. відносин «Міжнародний бізнес в інформаційну епоху» (м. Київ, 24 квітня 2007 р.; тези опубліковано); Міжнар. наук.-практ. конф. «Національні економіки в глобальному економічному просторі» (м. Київ, 16-17 квітня 2008 р.; тези опубліковано); VII Міжнар. наук. конф. «Пред'явлення світу в гуманітарних дискурсах XXI століття» (м. Луганськ, 22-23 квітня 2008 р.; тези опубліковано); Міжнар. наук.-практ. конф. «Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества» (м. Одеса, 26-27 червня 2008 р.; тези опубліковано); Міжнар. конф. «Міжнародна інформація: історія, теорія, практика», присвячена 15-річчю заснування спеціальності «Міжнародна інформація» в Україні (м. Київ, 7 листопада 2008 р.; опубліковано статтю); Наук.-практ. студ. конф. «Міжнародні відносини у глобалізованому світі» (м. Київ, 8 квітня 2009 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества» (м. Одеса, 21-22 травня 2010 р.; тези опубліковано); Друга міжнар. конф. «Міжнародна інформаційна безпека: сучасні концепції і практика» (м. Київ, 18 березня 2011 р.); Міжнар. наук.-практ. конф. «Політика і духовність в умовах глобальних викликів» (м. Київ, 2-3 квітня 2014 р.; опубліковано статтю); Наук.-практ. конф. молодих учених «Актуальні проблеми сучасної наукової думки» (м. Київ, 14 листопада 2014 р.; тези опубліковано); Міжнар. наук. конф. «Політичні кризи в державах та регіонах Європи: внутрішні передумови та зовнішні виклики у XX-на поч. XXI століття» (м. Ужгород, 16-17 жовтня 2014 р.; опубліковано статтю).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені у 15 наукових публікаціях, з них 6 у фахових виданнях з політичних наук, в тому числі 1 публікація – у виданні України, яке входить до міжнародних наукометричних баз, 7 тез доповідей на конференціях, 2 інші наукові публікації.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (372 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації – 276 сторінок, основний текст становить 209 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність дисертаційної теми, ступінь її наукової розробки, визначається мета, завдання, предмет і об'єкт, а також методологічна основа дослідження, наукова новизна, теоретичне і практичне значення, розкривається зв'язок з науковими програмами та темами, наведені відомості щодо апробації та публікації результатів дослідження, структури й обсягу роботи.

У **першому розділі «Теоретико-концептуальні та методологічні засади дослідження проблеми»** обґрунтовано вибір висхідних засад дослідження, проаналізовано рівень наукової розробки досліджуваної проблематики, дано авторські дефініції ключовим категоріям та поняттям, концептуалізовано вплив інформаційно-маніпулятивних технологій на політичну свідомість та поведінку.

У **підрозділі 1.1. «Методологічні засади дослідження проблеми»** обґрунтовано сутність поліпарадигмального підходу та концептуалізовано ключові парадигми дослідження. Зокрема, трансформаційна парадигма актуалізує переосмислення трансформацій легітимаційних/делегітимаційних практик в Україні співвідносно із впливом таких чинників як інформаційно-маніпулятивні технології та мас-медіа. Політико-технологічна парадигма унаочнює феномен технологізації вищезначених практик. Із останньою тісно пов'язана маркетингова парадигма, оскільки виходить із позиції конкурентності сучасного політикуму як «політичного ринку», в якому технології стають засобом політичного виживання. Інформаційно-комунікативна парадигма визначає закономірність трансформації політичної легітимації/делегітимації під впливом інформаційно-маніпулятивних технологій в умовах становлення інформаційного суспільства в світі та Україні. Дискурсна парадигма – вектор аналізу мікрорівнів впливу цих технологій на сучасні легітимаційні/делегітимаційні практики крізь призму елементів публічного політичного дискурсу, взаємодію та протистояння політичних суб'єктів і медіа за його формування та зміну свідомості громадян. Інформаційно-комунікативну парадигму розглянуто і використано в тісному взаємозв'язку зі системною парадигмою. Дане дослідження ґрунтується на впровадженні моделі політичної комунікації та системного підходу до аналізу. Цей синергетичний симбіоз надав можливість розробити дієву структурно-функціональну модель дослідження. Макрорівнем аналізу є системний вимір процесів легітимації/делегітимації під впливом інформаційно-маніпулятивних технологій (формування вітчизняних легітимаційних/делегітимаційних систем, сегменти яких конструюються за допомогою означених технологій). Мікрорівнем аналізу є розуміння політики як технологізованого та прагматичного процесу комунікативної взаємодії. Концептуалізовано гіпотезу про медіатизацію легітимаційних та делегітимаційних політичних практик. Політико-психологізаторська парадигма визначає ірраціональні виміри маніпулятивного впливу на масову політичну свідомість та поведінку.

Підрозділ 1.2. «Сутність основних понять і категорій дослідження» розкриває понятійно-категоріальний апарат дисертаційного дослідження. Основними його елементами є: «політична легітимація», «політична делегітимація», «інформаційно-маніпулятивні технології» тощо. Вони є висхідними в дослідженні, оскільки мають значний інклюзивний та інтегруючий потенціал по відношенню до інших його

понять та категорій. Фундаментальними категоріями дослідження є «політична легітимація» та «політична делегітимація». Первинним рівнем їх концептуалізації є парадигмальний вимір векторів осмислення концепту «політична легітимність». Трансформаційна парадигма актуалізує такі концептуальні модуси: 1) визнання універсальної дуальної структури концепту як єдності нормативного та емпіричного ракурсів його пізнання (вирішує важливу сучасну «дилему легітимності»: чому легальна влада *de jure* не завжди легітимна *de facto*); 2) трансформаційний характер вітчизняної політичної легітимності. Адже, з одного боку, системно поглиблюються криза та ерозія владної легітимності. З іншого – формується квазілегітимність політичної влади в Україні, що симулюється впроваджуваними технологіями та стратегіями. Тому дане дослідження акцентує увагу саме на емпіричному аналізі цих нових векторів трансформацій досліджуваних вітчизняних практик. 3) Становлення принципів легітимності відбувалось в контексті трансформації інституту політичної влади в суспільстві. Концептуалізовано дихотомічну природу концептів політичної легітимації/делегітимації як протилежних за змістом та водночас взаємопов'язаних і взаємозалежних процесів, що складають основу життєвого циклу легітимності. Актуалізовано важливість поєднання системної та інформаційно-комунікативної парадигми для аналізу легітимації/делегітимації. Звідси констатовано: 1) трансформацію легітимаційних/делегітимаційних практик під впливом активної інтервенції інформаційно-комунікативних феноменів у політикум; 2) системну медіатизацію означених практик в Україні; 3) ці процеси здійснюються не лише в реальному інституційному політичному просторі, а й у віртуальному (інформаційно-комунікативному); 4) суспільне визнання влади – це переконання в її інформаційно-комунікативній ефективності шляхом впливу на громадську політичну свідомість; 5) це мотивує політиків до широкого використання потенціалу медіа та реалізацію інформаційно-маніпулятивних технологій. Означене актуалізує політико-технологічну парадигму осмислення легітимності, виміром якої є концепт «інформаційно-маніпулятивні технології» – інструменти управління комунікативним простором політичної легітимації/делегітимації та індикатори їх технологізації. Детермінантами ефективності цих технологій є комплексне використання потенціалу мас-медіа, якісне формування та впровадження політичної інформації разом із залученням різноманітних психологічних технік впливу на політичну свідомість та поведінку. Отже, політико-психологізаторська парадигма пізнання визначає, що маніпулятивні практики інтегровані в контекст легітимації та делегітимації політичної влади. Загалом, наведені підходи сприяли комплексному аналізу проблематики дисертації, яка є виміром взаємозв'язку тих феноменів, концепти яких аналізувались вище.

У підрозділі 1.3. «Основні концепції щодо впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на політичну свідомість і поведінку» проаналізовано сутність сучасного маніпулювання в політиці як процесу впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій та концептуалізовано чинники їх легітимаційного/делегітимаційного потенціалу. Констатовано амбівалентну природу політичного маніпулювання, що полягає в системній інтеграції традиційних політико-психологічних інструментів із сучасними інформаційно-комунікативними підходами маніпулятивного впливу на політичну свідомість та поведінку.

Маніпулювання стає універсальною стратегією інформаційно-комунікативної поведінки політичних суб'єктів задля досягнення власних цілей. Відтак, дисертаційне дослідження актуалізує необхідність наукового переосмислення сутності політичного маніпулювання в контексті пізнання його інформаційно-комунікативних вимірів. Зокрема, важливим індикатором сучасних маніпулятивних практик є спрямованість відповідних технологій та стратегій на конструювання необхідного інформаційно-комунікативного простору для керованої взаємодії суспільства та влади з метою політичної легітимації/делегітимації. Доведено, що маніпулятивні практики трансформувалися разом із суспільно-історичними метаморфозами політичної влади. Визнано їх сучасну парадоксальність, оскільки замість демократичного ідеалу «високоякісної» «влади знань» (за Е. Тоффлером) відбувається розвиток її антиподів («низькоякісної» «влади сили» та «середньоякісної» «влади багатства»), яким притаманний цинізм, ціннісна аномія, створення в медіа ілюзії ефективності тощо.

У другому розділі «Вплив інформаційно-маніпулятивних технологій на процес легітимації політичної влади в Україні» концептуалізовано сутність інформаційно-маніпулятивної системи легітимації політичної влади в Україні (легітимаційної системи). Досліджено причини та фактори її розвитку. Розкрито процес медіатизації легітимаційного процесу, його фази. Визначено легітимаційний потенціал політичної реклами. Проаналізовано застосування інформаційно-маніпулятивних технологій для легітимації політичної влади в Україні.

У підрозділі 2.1. «Місце та роль мас-медійних технологій у формуванні легітимності політичної влади» проаналізовано роль мас-медійних технологій як чинників становлення легітимаційної системи в Україні. У вузькому розумінні – це концептуальна матриця для моделювання сутності управління легітимаційним процесом в контексті впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій (в тому числі мас-медійних технологій), що конструюють унікальні сегменти інформаційно-комунікативного простору легітимації політичної влади. В широкому розумінні – це складний, багатовимірний інформаційно-комунікативний простір взаємодій та взаємозалежностей всіх учасників легітимації, які застосовують легітимаційні технології для формування власних сегментів легітимаційного простору. Отже, аналіз ролі мас-медійних технологій в легітимаційному процесі України розглянуто як почергову зміну легітимаційних систем, які є унікальними саме співвідносно із рівнем медіатизації легітимаційного процесу. Це показано у вигляді періодизації фаз (етапів) медіатизації у міру наростання легітимаційного впливу/потенціалу мас-медіа. Зауважено, що їх хронологічні межі визначаються почерговою інформаційною апробацією вітчизняними конкуруючими провладними та опозиційними медіа відповідних легітимаційних систем, які формували щоразу відмінний інформаційно-комунікативний легітимаційний простір, адже легітимізувались різні політичні сили, ідеї та програми, формувалася відмінний дискурсивний простір політичної легітимації. Ці процеси є циклічними через перманентну боротьбу за певну нішу легітимаційного віртуального простору. Констатовано, що складність політичного життя в Україні обумовлена постійною апробацією різних легітимаційних систем, які ґрунтуються не на онтологічних засадах легітимації, а на легітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологіях.

Почергова зміна цих систем провокує кризи, протистояння, навіть війну на території України. Виявлено, що становлення легітимаційної системи в Україні корелює із конфігурацією медіаполітичної системи. Особливості її розвитку дозволяють стверджувати, що каталізатором медіатизації легітимації влади в Україні є не самі медіа, а їх власники («медіакратія»), які часто мають вагомий політичний статус. Водночас в рамках вітчизняного легітимаційного процесу виявлено закономірність т. зв. «маятника легітимності»: чим більший рівень використання суб'єктами політики медіа-технологій у легітимаційних стратегіях, тим більшою є криза їх легітимності саме через залучення конкурентами з метою власної легітимації потенціалу непідконтрольних медіа. Доведено, що застосування легітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій зумовлює значну динаміку та полярність амплітуд коливань «маятника» на рівні «легітимність-нелегітимність», тому криза такої легітимності буде глибшою, оскільки вона досягнута шляхом керованої маніпулятивної мобілізації/демобілізації суспільства. Доведено, що маніпулятивна природа легітимації підвищує ймовірність крайніх проявів делегітимації.

У підрозділі 2.2. «Маніпуляційний потенціал політичної реклами та її місце і роль в сучасному легітимаційному процесі» доведено, що динаміка застосування політичного рекламування як легітимаційної інформаційно-маніпулятивної технології показує її перетворення на важливий сегмент конструювання легітимаційної системи в Україні. Політична реклама засвідчує зміну онтологічної сутності легітимаційних практик, адже відбувається динамічний процес звуження (спотворення) суті суспільного визнання від усвідомленого громадянським суспільством прийняття політичних програм та ідей до вибору ними, як медіатизованою публікою, пропонованих шаблонних політичних іміджів та проектів рекламного дизайну, з якими ідентифікується конкретний політичний суб'єкт. Виокремлено найбільш ефективні легітимізуючі та водночас маніпулятивні іміджеві стратегії політичного рекламування, які впроваджувались у вітчизняному політикумі та сприяли значному успіху політичних суб'єктів. Доведено, що в українській практиці політичного рекламування її легітимаційний потенціал забезпечується маніпулятивністю меседжу, тобто наявністю психологічно впливових інформаційно-комунікативних складових, що мотивують до політичного вибору, створюють емоційні стимули для політичної легітимації.

У підрозділі 2.3. «Застосування інформаційно-маніпулятивних технологій в процесі легітимації політичної влади» проаналізовано вітчизняні практики впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій легітимаційного впливу на політичну свідомість та поведінку громадян в електоральних/позалекторальних легітимаційних циклах в умовах перманентного інформаційного протистояння за певну нішу віртуального простору легітимації чи можливість безперешкодного конструювання її власного сегменту. Зауважено, що позаелекторальний та електоральний простір політичної легітимації в Україні в контексті дослідження визначається як унікальна система взаємодії всіх суб'єктів легітимаційного процесу, які застосовують власні легітимаційні стратегії – комплекс інформаційно-маніпулятивних технологій з метою легітимації таких елементів владного політикуму, як: політичні програми/ідеології/цінності/ідеї; політичні інститути; політичні діячі; політичні режими тощо. Виходячи із запропонованої в підрозділі 2.1

періодизації фаз медіатизації легітимаційного процесу в Україні, конкретизовано їх сутність співвідносно з аналізом застосування електоральних/позаелекторальних легітимаційних технологій. Емпіричну базу аналізу склали інформаційно-комунікативна діяльність, медійний політичний дискурс суб'єктів вітчизняної політики (мас-медійна інформація, медійні політичні тексти, публічні політичні виступи та форми їх медійної репрезентації) з метою легітимації як в умовах виборчого процесу в Україні (зокрема, під час президентських та парламентських виборів, починаючи з середини 90-х років ХХ ст.), так і в позаелекторальний період. Зауважено, що універсальним вектором впровадження легітимаційних технологій є іміджеве позиціонування політичного суб'єкта з метою формування унікальної системи координат його сприйняття громадянами. Це дискурсні інформаційно-комунікативні (вербальні та/або невербальні) одиниці конструювання легітимаційного простору, які мають маніпулятивний характер. Їх відповідний набір співвідносно з політичним циклом і становить собою конкретне наповнення сутності феномену легітимаційної системи того чи іншого політичного суб'єкта. Закономірності ж та тенденції формування легітимаційних систем у різних суб'єктах вітчизняного політикуму на кожному етапі політичного життя складають зміст легітимаційної системи українського політикуму як певної парадигми розвитку вітчизняних легітимаційних практик, що змінюється під впливом апробованих технологій. Визначено ключові прикладні вектори впровадження легітимаційних технологій з метою забезпечення іміджевого позиціонування, які мають переважно деструктивний характер. Обґрунтовано нагальну необхідність зміни парадигми досягнення легітимності політичними суб'єктами в Україні шляхом відмови від деструктивних стратегій/технологій легітимації. Наголошено на необхідності спільного пошуку всіма політичними суб'єктами дійсно демократичних інструментів політичної консолідації суспільства.

У третьому розділі **«Роль інформаційно-маніпулятивних технологій в процесі делегітимації політичної влади в Україні»** концептуалізовано сутність інформаційно-маніпулятивної системи делегітимації політичної влади в Україні (делегітимаційна система). Доведено, що в Україні триває процес медіатизації делегітимації політичної влади, виокремлено його фази. Вказано на значний делегітимаційний потенціал політичного рекламування. Проаналізовано особливості застосування делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій в Україні.

У підрозділі 3.1. *«Місце і роль мас-медійних технологій в процесі делегітимації політичної влади»* проаналізовано сутність медіатизації делегітимаційного процесу в Україні та концептуалізовано дуальний зміст вітчизняної делегітимаційної системи, а саме: 1) це феномен вітчизняної історико-політичної дійсності, що втілює весь досвід становлення та розвитку політикуму, його делегітимаційні практики та місце і роль в них делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій; 2) це певна аналітична одиниця (модель) для розкриття впливу означених технологій на делегітимаційний процес та дослідження його трансформації. Виявлено суть діалектики сучасних вітчизняних легітимаційних/делегітимаційних практик та доведено необхідність їх інтегрованого пізнання. Констатовано, що легітимаційні практики в Україні поки що неможливі без деструктивного, інформаційно-маніпулятивного та технологізованого характеру

політичної делегітимації. Як наслідок, легітимаційний процес в Україні має переважно деструктивний характер, адже динаміка та результативність політичної легітимації досягається за рахунок впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій задля політичної делегітимації суперника та власної легітимації. Підкреслено, що медіатизація делегітимаційних практик є визначальною та фундаментальною рисою в Україні на сучасному етапі. Її динаміка визначається низкою взаємозалежностей на рівні політикум-медіа-суспільство. Зокрема: 1) поляризований вітчизняний політикум тяжіє до медіатизації політичних конфліктів/протистоянь, а через глибокий політичний паралелізм/взаємозалежність медіа та політикуму в Україні, інформаційні війни є виміром зростання делегітимаційного потенціалу медіа; 2) медійна інфраструктура в Україні є політично поляризованою, невизначеною та упередженою з точки зору її ціннісної та політико-ідеологічної орієнтації, тому культивування політичного протистояння в країні є позиціонуванням медіа на конкурентному ринку шляхом формування деструктивного інформаційного контенту репрезентації політикуму; 3) провокування політичного протистояння та розколу в суспільстві – один із ключових трендів розвитку українських медіа; 4) панування медіа-логіки репрезентації вітчизняної політики зумовлює відтворення її певних ракурсів в тому необ'єктивному форматі, в якому це буде вигідно медіа та/або «медіакратії». Це показано у періодизації етапів медіатизації делегітимації політичної влади в Україні.

У підрозділі 3.2. *«Політична реклама як маніпулятивний чинник делегітимаційного процесу»* констатовано провідну роль рекламування в поглибленні делегітимації політичної влади в умовах виборчого процесу та визнано її важливою константою конструювання делегітимаційного інформаційно-комунікативного простору. Розкрито процес становлення практик політичної антиреклами/негативної політичної реклами, визначено їх місце та роль у формуванні вітчизняної делегітимаційної системи. Доведено, що делегітимаційний потенціал рекламування забезпечує політичний імідж як цілеспрямовано модельований негативними, дискредитуючими стратегіями образ, що делегітимізує політичних суб'єктів, їх програми та гасла в очах виборців. При чому, практика вітчизняного рекламування підтверджує, що ефективна рекламна дискредитація залежить від рівня негативізації дискурсивними комунікативними засобами – вербальними (гасла, слогани, будь-яка текстова частина реклами) та невербальними (кольори, образи, символи, відповідним чином сформований аудіо- та відеоряд). Меседж дискредитуючої реклами (антиреклами) має в концентрованому вигляді сформувати однозначно негативне ставлення (спершу на підсвідомому рівні), почуття недовіри, антипатії, навіть ненависті до політика, партії, їх ідей тощо. Тобто негативний фрейм ментального сприйняття громадянами політичного суб'єкта має стимулювати у них передбачувану емоційну реакцію. Розвиток рекламних стратегій політичної делегітимації корелює з формуванням медіаполітичного простору України. В контексті дослідження політичне рекламування визначено переважно деструктивною делегітимаційною інформаційно-маніпулятивною технологією, що поглиблює політичне протистояння в Україні та формує поверхове, стереотипне, необ'єктивне сприйняття політичної реальності. Відсутність належного

регулювання практик медіа-презентацій політичних суб'єктів є чинником зростання негативного потенціалу реклами.

У підрозділі 3.3. «Використання інформаційно-маніпулятивних технологій як засобу впливу на делегітимаційний процес» проаналізовано емпіричний вимір появи маркерів політичної делегітимації під впливом інформаційно-маніпулятивних технологій. Універсальним рівнем їх впровадження є вже згадувана іміджева стратегія, яка в даному контексті розглядається як спосіб конструювання негативного образу політика, руйнування позитивного іміджу чи його спотворення та викривлення. Тому делегітимаційна стратегія передбачає управління та контроль над створенням віртуального делегітимаційного простору, який формується із сукупності маніпулятивних інформаційно-комунікативних одиниць та є невід'ємним завданням в боротьбі за владу, її легітимність на сучасному етапі. Розкрито сутність делегітимаційної системи певних політичних суб'єктів та делегітимаційної системи українського політикуму в цілому. Для цього виокремлено універсальні вектори застосування інформаційно-маніпулятивних технологій політичної делегітимації співвідносно етапам її медіатизації на основі аналізу делегітимаційного медійного політичного дискурсу суб'єктів вітчизняної політики, їх інформаційно-комунікативної діяльності в умовах виборчого та позаелекторального процесів.

Доведено, що застосування делегітимаційних технологій визначається політичною конфронтацією по лінії «влада-опозиція». Констатовано системну медіатизацію їх політичного протистояння в Україні як унікальний вимір вітчизняної політичної делегітимації. Опозиція в Україні – це технологія політичного і навіть економічного виживання після поразки на виборах. Задля швидкого досягнення своїх цілей вона провокує/мобілізує громадян саме до неконвенційних форм політичної поведінки та політичної участі. Несформованість досвіду щоденної позавиборчої громадсько-політичної активності громадян, невисокий рівень життя та загалом песимістичне сприйняття політикуму в Україні слугує засобом для досягнення політичних цілей. Це часто супроводжується включенням у політичну риторику завідомо неприйнятних для значної частини громадян країни ідей та гасел, поширення «мови ворожнечі» та ненависті. Політики є джерелом такого дискурсу, а медіа – його ретранслятором. Отже, головною закономірністю впроваджуваних делегітимаційних технологій є ескалація політичного протистояння в Україні в інформаційно-комунікативній сфері з метою його трансляції в реальний політикум. Спочатку на рівні політичних особистостей, а потім від особистості негативна інформаційна проекція розповсюджується на його політичні ідеї, політичну силу, програму, оточення, навіть прибічників. Це створює чимало загроз для світоглядного розколу української нації. Таким чином, політична делегітимація в Україні відбувається як феномен, нерозривно пов'язаний з інформаційно-маніпулятивними технологіями. Загальна взаємна недовіра провокує політичних суб'єктів вести перманентні дискредитуючі інформаційні війни, боротись за владу через медіа, а не через конкуренцію ефективних проєктів. Заручником нескіченних інформаційних воєн є країна та українські громадяни.

У **Висновках** узагальнено результати дослідження, сформульовано практичні рекомендації.

1. Базовою методологічною засадою дисертаційного дослідження став поліпарадигмальний підхід, що інтегрував низку ключових парадигм для всебічного й ґрунтовного аналізу проблематики дослідження.

2. До числа основних елементів понятійно-категоріального апарату віднесено концепти: «політична легітимація», «політична делегітимація», «інформаційно-маніпулятивні технології», обґрунтовано їх інклюзивний та інтегруючий потенціал по відношенню до інших понять та категорій дослідження.

3. Концептуальний вимір впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на політичну свідомість та поведінку здійснено на основі визнання інтегрованості маніпулювання в контекст політичної легітимації та делегітимації. Концептуалізовано теоретичну матрицю для прикладного аналізу інформаційно-маніпулятивних технологій як унікального різновиду технологій сучасного політичного маніпулювання, що трансформують легітимаційні та делегітимаційні практики в Україні. Зокрема: а) стратегічна спрямованість на результат (легітимацію та/або делегітимацію політичної ідеї, політичної програми, політика, партії, політичної системи); б) опора на інформаційно-комунікативні та психологічні інструменти ефективізації впливу; в) висока динаміка та інтенсивність впливу при умові комплексного охоплення максимуму структурних одиниць медіа-простору; г) змістовна залежність технологій від: особливостей політичного часу (виборчий/невиборчий період); конфігурації владної системи та міри залежності від неї медіа-простору; простору впровадження (вся країна, конкретний регіон); об'єкту впливу (цільова/не цільова аудиторія, дія на все суспільство чи на його сегмент (національний, етнічний, професійний, віковий, релігійний, гендерний тощо); суб'єкту (замовник маніпулятивного впливу); цільового призначення (деструктивне спрямування – інформаційна дискредитація політичних опонентів та/або ведення агресивної інформаційної війни; недеструктивне спрямування – формування позитивного політичного іміджу без негативізації опонентів); д) особливості інформаційно-комунікативної структури технологій включають: зміст інформаційного повідомлення (зокрема, тема політичної інтеграції та зовнішньої політики, ідеологічні, історичні теми; державні реформи; політичний скандал; політичне протистояння); залучені вербальні та невербальні символічні інструменти.

4. Визначення місця і ролі мас-медійних технологій у формуванні та втраті легітимності політичної влади в Україні передбачає необхідність визнання їх ключовою детермінантою та структурним елементом становлення особливої інформаційно-маніпулятивної системи легітимації/делегітимації політичної влади в Україні (легітимаційної/делегітимаційної системи). Аналіз ролі цих технологій в легітимаційному/делегітимаційному процесах в країні розглянуто як почергову зміну відповідних легітимаційних/делегітимаційних систем, які є унікальними саме співвідносно із місцем та впливом в них мас-медійних технологій. Виходячи з цього, запропоновано періодизацію фаз (етапів) медіатизації легітимаційного, а також делегітимаційного процесів в Україні.

5. Засвідчено визначальний вплив інформаційно-маніпулятивних технологій на формування легітимації/делегітимації політичної влади в Україні. Залучені

теоретико-методологічні та емпіричні інструменти дозволили розглянути ці процеси в Україні з точки зору формування відповідних легітимаційних/делегітимаційних систем, сутність яких корелюється з інформаційно-маніпулятивними стратегіями, що застосовувались політичними суб'єктами на певному етапі. Поняття «легітимаційна система» та «делегітимаційна система» стали ефективною теоретичною моделлю, аналітичною одиницею дослідження. Їх актуалізація дозволила системно та комплексно розглянути процеси легітимації та делегітимації політичної влади в Україні в контексті впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій, окреслити загальні тренди трансформації цих процесів, а також розкрити багатоманітність унікальних легітимаційних/делегітимаційних систем певних політичних суб'єктів, їх ідей, програм тощо. Показано, що останні в сукупності є сегментами легітимаційної чи делегітимаційної системи в Україні на певному етапі її політичного життя та визначають траєкторію трансформації легітимаційних/делегітимаційних практик. Її провідним трендом варто вважати медіатизацію – тенденцію свідомого та системного залучення політичними суб'єктами медіа-технологій (інформаційно-маніпулятивних технологій) з метою забезпечення власної легітимності та делегітимації суперників. Доведено, що вітчизняна політична еліта стала справжньою медіакратією. Відбувається системне знецінення традиційних механізмів політичної легітимації. Політичне життя в Україні стає боротьбою медіа-образів та медіа-присутностей. Із кожною зміною влади відбуваються перерозподіли інформаційного простору, тобто інформаційний вплив перетворюється на складову політичної могутності. Разом з тим, виявлено низку специфічних закономірностей вітчизняних процесів політичної легітимації/делегітимації під впливом інформаційно-маніпулятивних технологій: 1) підтверджено взаємозалежність ключових рівнів політичної легітимності (за концепцією Д. Істона) як об'єктів впливу легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій. Так, застосування технологій політичної легітимації особистості політика в Україні стає чинником легітимації його ідей та програм. Водночас, впровадження технологій з метою суспільної девальвації останніх може стати підставою до делегітимації не лише особи, а також до поширення делегітимаційних феноменів на рівні всієї політичної системи, її важливих структурних складових. 2) Чим більший рівень використання медійних інформаційно-маніпулятивних технологій у легітимаційних стратегіях, тим більшою є криза легітимності цих суб'єктів політики саме через залучення їх конкурентами альтернативних непідконтрольних медіа з метою власної легітимації. 3) Постійна апробація легітимаційних технологій, їх переважно деструктивна спрямованість визначає перманентну нестабільність політичної легітимності, високий рівень ймовірності та гостроти її кризи. Це явище визначено як «маятник легітимності» в Україні – модель аналізу, яка унаочнює значний рівень амплітуд його коливань на рівні «легітимність-нелегітимність» внаслідок деструктивної спрямованості означених технологій на культивування конфлікту в суспільстві через інформаційно-комунікативне, дискурсне апелювання до цінностей, ідей, програм розвитку, що роз'єднують. 4) Виявлено діалектичну взаємозалежність легітимаційного/делегітимаційного процесів та визначено, що легітимаційні практики в Україні надмірно синхронізуються із деструктивним, інформаційно-

маніпулятивним та технологізованим процесом політичної делегітимації, тому легітимаційний процес країни має теж переважно деструктивний характер.

6. Доведено, що універсальним вектором впровадження легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій є іміджевий вектор. Виокремлено ключові прикладні напрямки його забезпечення в Україні: 1) багатовимірна ідентичність (етнічна, національна, мовна, історична, регіональна, релігійна, ідеологічна, соціальна); 2) зовнішньополітичний вектор політичної орієнтації; 3) формування образу ефективної/неефективної владної еліти; 4) культивування ефективної/неефективної опозиційності; 5) культивування політичного протистояння та розколу на рівні: зіткнення ідентичностей, влада-опозиція, Росія-ЄС, «Майдан-Антимайдан»; 6) феномен Майдану як особливий простір застосування інформаційно-маніпулятивних технологій. Показано кореляцію означених векторів впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій із сприйняттям політичної дійсності громадянами, їх політичною поведінкою, результатами виборів, політичною розстановкою сил в країні.

7. Концептуалізовано політичне рекламування як унікальну інформаційно-маніпулятивну технологію, що має амбівалентний, а часом і виключно деструктивний характер. Динаміка застосування політичного рекламування засвідчує його перетворення на важливий сегмент формування інформаційно-маніпулятивної системи політичної легітимації/делегітимації в Україні.

8. Визначено, що саме стратегії реалізації вищезначених загальних/спільних/універсальних спрямувань, застосовуваних у вітчизняному політикумі інформаційно-маніпулятивних технологій/технік легітимації та делегітимації політичної влади/режимів/систем, зумовлювали актуалізацію щоразу особливих/специфічних/унікальних їх вимірів. Зокрема: 1) наявна діалектична взаємозалежність між стратегічними цілями легітимаційних та делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій, оскільки в Україні легітимація досягається переважно через делегітимацію опонента, на основі дискредитації, а не на основі раціонального політичного дискурсу; 2) унікальність проаналізованих технологій визначається їх дискурсом, тобто інформаційно-комунікативними одиницями, які використовуються з огляду на політичні цілі; 3) медійна інфраструктура країни, її політичний паралелізм, детермінують особливості легітимаційних/делегітимаційних інформаційно-маніпулятивних технологій.

9. Обґрунтовано нагальну потребу зміни парадигми досягнення легітимності політичними суб'єктами в Україні шляхом відмови всіма гравцями політичного поля від деструктивних способів/технологій легітимації на основі інформаційної сугестії та маніпулювання суспільно-історичними травмами, трагедіями, негативними стереотипами, а також спільний пошук дійсно демократичних інструментів політичної консолідації суспільства, на основі, в першу чергу, ефективної політики, якісних, науково обґрунтованих реформ країни та виключної поваги до особистості людини як найбільшої цінності в державі. Доведено необхідність впровадження професійних етичних кодексів інформаційно-політичної, політико-комунікативної діяльності вітчизняних медіа, політтехнологів, політичних консультантів, владних інститутів, політичних партій та політичних діячів – потенційних учасників формування дискурсивного простору політичної

легітимації/делегітимації в Україні, виходячи із засад політичної відповідальності, політичної транспарентності, толерантності, визнання плюралізму думок, суспільної взаємоповаги та демократизму.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових виданнях:

1. Рибак І. В. Легітимаційний та делегітимаційний потенціал політичного рекламування в умовах електорального процесу [Текст] / І. В. Рибак // Актуальні проблеми міжнар. відносин: Зб. наук. праць. – Вип. 81. – Част. I (у двох част.) – К. : Київ. Націон. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2008. – С. 84-88.
2. Рибак І. В. Медіатизація політики як ключовий вектор трансформації легітимаційних та делегітимаційних практик в Україні [Текст] / І. В. Рибак // Гілея: наук. вісник. Зб. наук. пр. / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 49. – С. 620-628.
3. Рибак І. В. Інформаційно-комунікативні виміри сучасного політичного маніпулювання [Текст] / І. В. Рибак // Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Вип. 57. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2012. – С. 565-572.
4. Рибак І. В. Вектори впровадження інформаційно-маніпулятивних технологій в легітимаційний процес України (на прикладі парламентських виборів 2012 року) [Текст] / І. В. Рибак // Економ. часопис-XXI: наук. журн. (видання України, яке входить до 7 міжнародних наукометричних баз, у т. ч. SciVerse Scopus) / Ін-т сусп. трансформації; голов.ред. А.Матвійчук. – К. : Ін-т сусп. трансформації, 2013. – № 5-6 (2). – С. 16-19.
5. Рибак І. В. Інформаційно-маніпулятивні технології політичної делегітимації в Україні: позаелекторальний контекст [Текст] / І. В. Рибак // Політика і духовність в умовах глобальних викликів. Політичні науки та методика виклад. соц.-політ. дисциплін. Наук. часопис Націон. педагог. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. – Серія 22. [Відп. ред. О. В. Бабкіна] – К. : Вид-во Націон. педагог. ун-ту ім. М. П. Драгоманова, 2014. – С. 406-412.
6. Рибак І. В. Криза легітимності як феномен сучасних політичних процесів в українському суспільстві [Текст] / І. В. Рибак // Наук. вісник Ужгород. ун-ту. – Серія «Політологія. Соціологія. Філософія». – 2015. – Вип. 1 (18). – С. 211-214.

Тези наукових конференцій:

7. Рибак І. В. Процеси легітимації та делегітимації політичної влади: сутність та чинники впливу [Текст] / І.В. Рибак // Украина в системе современных цивилизаций: трансформации государства и гражданского общества. (23-24 июня 2006 г.) Материалы междунар. науч.-практ. конф. – Одесса : «ВМВ», 2006. – С. 257-259.
8. Рибак І. В. Проблеми легітимації та делегітимації політичної влади в Україні: спроби аналізу [Текст] / І. В. Рибак // Міжнародний бізнес в інформаційну епоху (24 квітня 2007 р.). Матеріали наук.-практ. конф. аспірантів та студ. ф-ту міжнар. відносин. – К., 2007. – С. 266-268.
9. Рибак І. В. Ефективність політики як ключовий фактор політичної легітимації та делегітимації в Україні [Текст] / І. В. Рибак // Украина в системе современных

цивілізацій: трансформації державства и громадянського общества (26-27 июня 2008 г.) Матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. – Одеса : «ВМВ», 2008. – С. 326-327.

10. Рибак І. В. Концептуалізація поняття «політична інформація» як ключового елемента політичної комунікації [Текст] / І. В. Рибак // Національні економіки в глобальному економічному просторі: Матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (16-17 квітня 2008 р.). – К. : УЕП «КРОК», 2008. – С. 228-231.

11. Рибак І. В. Політична легітимність як константа минулого та сучасного політичного дискурсу [Текст] / І. В. Рибак // Наук. записки Луган. націон. ун-ту. – Вип. 7. – Т. 2. – Серія «Філологічні науки» : зб. наук. пр. [Пред'явлення світу в гуманітарних дискурсах ХХІ століття] / Луган. націон. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ : «Альма-матер», 2008. – С. 231-235.

12. Рибак І. В. Інформаційно-комунікативна ефективність політичної влади в умовах виборів [Текст] / І. В. Рибак // Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформації державства и громадянського общества. (21-22 мая 2010 г.) Матеріали III-й Міжнарод. наук.-практ. конф. – Одеса: «ВМВ», 2010. – С. 429-432.

13. Рибак І. В. Історичні витоки сучасної суспільно-політичної кризи в Україні: спроби аналізу [Текст] / Рибак І. В., Полтавцева К. О. // Актуальні проблеми сучасної наукової думки: Матеріали наук.-практ. конф. молодих учених (Київ, 14 листопада 2014 р.) / Вищ. навч. закл. «Ун-т економіки та права «КРОК». – К. : Ун-т економіки та права «КРОК». – 2014. – С. 441-443.

Інші наукові публікації:

14. Рибак І. В. Політична реклама в системі технологій електорального політичного маркетингу: сутність та чинники ефективності [Текст] / І. В. Рибак // Актуальні проблеми міжнародної інформації та міжнародних відносин. – Вип. II: Зб. наук. праць. – К. : Ун-т економіки та права «КРОК», 2008. – С. 72-79.

15. Рибак І. В. Делегітимація; Інформаційно-маніпулятивні технології; Маніпуляція у політиці [Текст] / І. В. Рибак // Політологія: навч. енциклопед. словник для студ. ВНЗ I-IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ.н. Н.М. Хоми [В. М. Денисенко, О. М. Сорба, Л. Я. Угрин та ін]. – Львів : «Новий Світ – 2000», 2014. – С. 118-120; С. 277; С. 372-373.

АНОТАЦІЇ

Рибак І. В. Вплив інформаційно-маніпулятивних технологій на процес легітимації політичної влади в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.02 – політичні інститути та процеси. – Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Київ, 2016.

У дисертації здійснено комплексне політологічне дослідження впливу інформаційно-маніпулятивних технологій на процес легітимації політичної влади в Україні. Доведено, що політична інформація, а також мас-медіа, впроваджені інформаційно-маніпулятивні технології є ключовими детермінантами політичної легітимації/делегітимації, що забезпечують конструювання їх віртуального інформаційно-комунікативного простору для маніпулятивного впливу на політичну свідомість і, як наслідок, на політичну поведінку громадян. Доведено нагальну

потребу зміни парадигми досягнення легітимності політичними суб'єктами в Україні шляхом відмови всіма гравцями політичного поля (політиками, технологіями, медіа та їх власниками) від деструктивних способів/технологій легітимації на основі інформаційної сугестії та маніпулювання суспільно-історичними травмами, трагедіями, негативними стереотипами. Обґрунтовано важливість спільного пошуку всіма політичними суб'єктами дійсно демократичних інструментів політичної консолідації українського суспільства.

Ключові слова: легітимація політичної влади, делегітимація політичної влади, інформаційно-маніпулятивні технології, легітимаційна система, делегітимаційна система, політична медіатизація, мас-медіа, політичне маніпулювання, поліпарадигмальний підхід.

Рыбак И. В. Влияние информационно-манипулятивных технологий на процесс легитимации политической власти в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – политические институты и процессы. – Институт государства и права им. В. М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2016.

В диссертации проведено политологическое исследование влияния информационно-манипулятивных технологий на процесс легитимации политической власти в Украине. Доказано, что политическая информация, масс-медиа, информационно-манипулятивные технологии – это ключевые факторы политической легитимации/делегитимации, которые обеспечивают конструирование их виртуального информационно-коммуникативного пространства с целью манипулятивного влияния на политическое сознание и политическое поведение граждан. Доказана необходимость изменения парадигмы достижения легитимности политическими субъектами в Украине путем отказа всеми игроками политического поля (політиками, технологіями, медіа і їх власниками) от деструктивных способов/технологій легітимації на основе информационной сугестии и манипулирования общественно-историческими травмами, трагедиями, негативными стереотипами. Обоснована важность совместного поиска всеми политическими субъектами именно демократических инструментов политической консолидации украинского общества.

Ключевые слова: легітимація політичної влади, делегітимація політичної влади, інформаційно-маніпулятивні технології, легітимаційна система, делегітимаційна система, політична медіатизація, мас-медіа, політичне маніпулювання, поліпарадигмальний підхід.

Rybak I. V. The influence of information and manipulative technologies on the process of legitimation of political power in Ukraine. – Manuscript.

The dissertation for a scientific degree of candidate of political sciences, specialty 23.00.02 – political institutions and processes. – V. M. Koretsky Institute of State and Law, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv, 2016.

The dissertation presents a comprehensive political research of the impact of information and manipulative technologies on process of legitimation of political power in Ukraine. It was proved, that political information and mass media, implementing the

information and manipulative technologies are key determinants of political legitimation/delegitimation, that provide designing of their virtual information and communication space for manipulative influence on the political consciousness and, as consequently, the citizens' political behavior. Their active intervention leads to the mediatization of political legitimation/delegitimation in Ukraine and devaluation of traditional mechanisms of political legitimation, for example, legitimation of a certain ideological platform, values, the transparent electoral legitimation of effective political programs of development, reforms and so on.

Introduced the author's vision of the essence of domestic legitimizing/delegitimizing practices that are transformed under the influence of implemented information and manipulation technologies into unique information and manipulative system of legitimation/delegitimation of political power in Ukraine (introduced concepts «legitimizing system»/«delegitimizing system»), the stages and key trends of their development are analyzed. These concepts have become an effective way of theoretical modeling and analysis as part of the dissertation research. They are allowed to systematically and comprehensively review processes of legitimation and delegitimation of political power in Ukraine in the context of implementation of information and manipulation technologies, to outline general trends transforming these processes influenced legitimizing/delegitimizing information and manipulation technologies, to discover the variety of proven unique legitimizing and delegitimizing systems of certain political subjects. The author is convinced that the complexity of political life in Ukraine due to constant testing of different legitimizing/delegitimizing systems that are not based on ontological principles of political legitimacy, but on the media technologies (information and manipulative technologies). Alternately change these systems provokes tightening, often profound socio-economic and political crisis, conflict, even war in Ukraine. Proved a significant correlation between vectors implementation legitimizing/delegitimizing information and manipulative technology and perception political reality by citizens, their political behavior, electoral results, the specific alignment of political forces in Ukraine. Analyzed and stated considerable destructive impact of political advertising as electoral information and manipulative technology on processes of political legitimation/delegitimation.

Have substantiated urgent need to change the paradigm of achieving legitimacy by political actors in Ukraine by dropping all the players of the political field (politicians, technologists, media and their owners) from destructive methods / technologies on the basis of information legitimation suggestion and manipulation of socio-historical traumas, tragedies, negative stereotypes and a joint search for all political actors, indeed, democratic political tools consolidation of Ukrainian society. Modified necessity of introduction of professional codes of ethics of information-political, political and communication activities of domestic media, political consultants, government institutions, political parties and politicians – potential participants of forming the discursive space domestic processes of political legitimation and delegitimation, based on the principles of political transparency, tolerance, recognition of pluralism and democracy.

Key words: legitimation of political power, delegitimation of political power, information and manipulative technologies, legitimizing system, delegitimizing system, political mediatization, mass media, political manipulation, multi-paradigmatic approach.

Підписано до друку 15.02.2016 р. Зам. № 88
Формат 60x90 1/16. Папір офсетний. Друк – цифровий.
Наклад 100 прим. Ум. друк. арк. 0,9
Друк «ЦП «КОМПРИНТ», Свідоцтво ДК №4131, від 04.08.2011р.
м. Київ, вул. Предславинська, 28
528-05-42, 067-209-54-30